

מכות ה:ו-

משה שווערד

1. ספר מרגליות הים-סנהדרין נב:

ה. ובשרית משפט כהן מהגרא"י קוק ס"ס קמ"ג בירד דבכל מה שניתן רשות לבי"ד לעשות לפי שעה שלא ע"פ ד"ת צריכים הם שלא להנהיג בדבר זה שום תואר וצורה של משפט האמור בתורה שלא יביא הדבר לידי טעות שהם מוסיפים על התורה או משנים אותה הלילה אלא יעשו היכר שאין עושים דבר זה רק מצד צורך שעה כו'. ועפ"ו נבין ענינו של רב חמא בר טובתה שלכאורה העובדא הזאת מרפסא איגרא איך יטעה אמורא בדבר זה, וכי לא ידע שכבר פסקו דיני נפשות בישראל מאז שגלו סנהדרין עוד ארבעים שנה בפני הבית, ואיך לא ידע שמצות שריפה אינה בחבילי זמורות שהיא סתם משנה, ועוד הרי אין דנים ד"ג בלא סנהדרין של כ"ג והרי לא נזכר כלל שדן אותה יהוד עם סנהדריה שלימה, וכפי הנראה רב חמא ב"ט היה בבבל שכל רב בבבל ואיך דן שם ד"ג והרי אפי' קנסא לא מנבינן בבבל, אלא שעובדא הכי הוה ר"ת ב"ט כתורה עשה לדון את המרשעת לצורך שעה למגדר מילתא ובכה"ג גם בזה"ו אפשר לדון אפי' ד"ג, והאמוראים חבירי לא חלקו עליו בעצם העובדא שהרג ח"ו שלא כדון ושפך דם נקי, אלא שבזה חלקו עליו, הוא סבר שבדיון של הוראת שעה יותר טוב להתקרב כמה שאפשר לדיון תורה ע"כ כיון שהיתה בת כהן דן אותה בשריפה וכדי שיהיה עכ"פ ניכר שאינו דין תורה ממש ע"כ לא עשה כמצות השריפה ע"י פתילה של אבר כי אם הקיפה חבילי זמורות ושרפה, ונתם השיגו עליו בכך ואמרו שטעה בזה שהיה לו להרחיק את הדבר לגמרי מצורת דין תורה ולצורך שעה הר"ל לזרוג אותה רשעה במיתה אחרת לגמרי כדי שיהא ניכר לכל שעושה רק הוראת שעה, אבל כשעשה מעשה שריפה הנראה כדיון תורה כבר נותן מקום לצדוקים לרדות שזהו מצות שריפה, ע"כ אמרו שטעה בדרך מתנה מפרש מגז"ש א"כ אסור לבי"ד לשנות בזה מדין תורה מפני הטעות שלא יסברו שמותר לבי"ד הלילה לשנות איוה דבר בתורה וא"כ לא הר"ל לשרפה ע"י חבילי זמורות, ועוד טעה במה שקירב הדבר לצורה של משפט במה שדייק לחלק בדינה מצד שהיתה בת כהן ובאמת לא הר"ל כח לעשות משפט רק קנסא, ע"כ דייקו שטעה בהא בזמן שיש כהן יש משפט ובזמן שאין כהן אין משפט וצריך שיהיה היכר לדבר שהוא רק קנס לצורך השעה וראוי להרחיק צורת הקנס מצורת המשפט ככל האפשרי, וע' שרית ית רענן ח"ב ר"ס מ"ו.

ב. אמר רב יוסף טעם בתרתי כו'. ע' בבא בתרא ק' ע"ב אחתיה דרמי בך פפא כו' אמר רב יוסף טעה בתרתי כו' אביי אמר בהא נמי טעה כו' רבא אמר בהא נמי טעה כו', ובחדריי כ' היה יכול לומר טעה אחת שלא היה סמוך בבי"ד ודיני נפשות אינן אלא במסמחין, ואע"ג דאמרינן בי"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ואמרינן לע' אי חדאי קטל נפשא כו' ואמרינן נמי דרב הונא קץ ידא משמע דכולי האי לא עבדינן אלא מקצת הדין עושין כגון רב דקאמר כחלינהו לעיניה ולא דנו בסייף ואע"פ שאוחזו שרכב על סוס בשבת דנחשו בסקילה דילמא שאני רבנן דבימי יוונים שמשם תורה יוצאה לכל ישראל, א"ב בת כהן שוינתה לא שכית, ובחדרין כ' טעה בדרך מתנה בדין הוא והול"ל טעה במתניתין דקתני בהדיא פתילה, דרב מתנה פרוטא הוא דקא מפרש פתילה של אבר, ואיכא למימר דמאיך דרב מתנה קאמר דמייתי לה מעדת קרח דאי סמנתי' אפשר דס"ל כר"א ב"ר צדוק, וטעה בדתניא ובאת אל הכהנים כו' ה"ג הול"ל מדאמרינן לעיל מלמד שהמקום גורם, אלא דהא עדיפא ליה שאפי' יחזור סנהדרין למקומן אינן יכולין לדון ד"ג מאחר שאין כהן עובד.

ג. והנה המהרש"ל המליץ על רב חמא בר טוביה דלא טעה כלל אף הוראת שעה היתה ומשריה שרפה שלא כדיני בי"ד שלא יאמרו דדנים בזה הזמן, ואינני כחולק על התלמוד כו' עיין בו [וראה להלן אות ה], אמנם בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ק"ל הביא שאם דלמיגדר מילתא עונשין גם בזה"ו אבל אין רשות להעניש במיתה יותר חמורה מאשר היה נידון בה ע"פ התורה כשהיה הכ"ד על טכונה, והרי שריפת כל הגוף קשה משריפה ע"י פתילה של אבר וע"כ שרב חמא טעה, וע' שרית מהר"ם מלובלין סי' קל"ה, ובס' טל תורה כ' דטעה באשר הר"ל ליקח אבר מעיקרו דמעטינן ליה מקרא בפסחים ע"ה טע"א וזה שטעה אמרינן דטעה לגמרי, וע"כ ואהבת לרעך כמוך, וכיון דע"כ טעה אמרינן דטעה לגמרי, וע"כ אמרינן דטעה בדרך מגז"ש דקנט אבר והול"ל ליקח אבר מעיקרו, אבל במשנה דאיתא פתילה לא הוי ידעינן כלל דיש שריפה באבר דנימא דהר"ל ליקח אבר מעיקרו.

2. ילקוט ישעיהו מסכת חגיגה טז:

להוציא מלבן של צדוקין וכו'. משמע שגם ר"י ב"ט ידע שלא היה מחויב מיתה, אלא הוראת שעה היתה, כדי להוציא מלבן של צדוקין, ולזה אמר לו שמעון בן שטח, אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי, כי לא תקנת בזה להוציא מלבן של צדוקין, אדרבה עשית כצדוקין, שהרי אמרו חכמים אין עדים זוממין וכו', ויליף לה מקרא, והנה עד שקר העד, ואמרו חכמים כל מקום שנא' עד, הרי כאן שניים, והצדוקין חולקין על מדרש חכמים, ואומרים (דברים מט, יח) והנה עד שקר העד וגו', דהיינו אפי' עד אחד, ועשיתם "לו" כאשר זמם וגו', וא"כ עשית כצדוקין. (ממ"ב בשם בעל המנחת חינוך, וע' בישמח לב).

חייב, ואע"ג דבלאו ידידה היה הנדון מחוייב על פי השנים. ומיהו ר' שמעון מודה לר' עקיבא שכשם שיצא לדבריו להקל יוצא להחמיר, דהא קאמר שאם נזומו כולם נהרגין כולם. אבל רש"י⁴¹⁴ ז"ל פירש לא הוצרך השלישי לבא להקל על השאר אלא להחמיר. ולפי זה לא פליג ר' עקיבא, אלא שאמר שלא הוצרך לכך דהא פשיטא דעד [שתיסרה]⁴¹⁵ כל העדות אין חייבין כלל, ולהחמיר הוא שהוצרך הכתוב, וכיון שכן דר' שמעון לא פליג על ר"ע כדאמרן, א"כ ליכא בינייהו אלא משמעות דורשין⁴¹⁶. ואפשר דפליגי בלהחמיר⁴¹⁷, דאע"ג דקתני ר' שמעון [אומר] שאין נהרגין עד שיזומו כולם דמשמע שאם הזומו כולם שנהרגין כולם, התם בשבאו כולם ביחד אבל אם השלישי בא בפני עצמו פטור, ובא ר' עקיבא ואמר, שאפילו בא⁴¹⁸ אחרי כן בפני עצמו חייב כיון שנטפל לעוברי עבירה.

ר' עקיבא אומר לא בא השלישי אלא להחמיר עליו. לפום פשטא נראה דר' עקיבא חולק⁴¹⁸ על ר' שמעון וסבר דאם נמצאו שנים זוממין נהרגין אותם שנים מיהת אע"פ שלא הוזמן כולם, כי לא בא השלישי להקל עליהם כיון דבלאו ידידה היה הנדון מחוייב על פי השנים, ושלישי להחמיר על עצמו בא שאם הזום עמהם שיהא

4. דף על הדף מכות דף ה עמוד ב

במשנה: נמצא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטלה. בשו"ת פאר בדור להרמב"ם ז"ל (סי' קפ"ו) כתב בטעמו של דבר שגם הכשרים נפסלים, שכיון שהכשרים התאחדו והתחברו עם הפסולים, גם הוא אינו כשר, שלא הי' להם להתחבר עם הפסולים.

ובשו"ת מנחת אלעזר להגה"ק ממונקאטש (ח"א סי' י"ח) כתב דלפ"ז יש לבאר שיטת הרמב"ם ועוד ראשונים שאין הכשרים נפסלים רק אם ידוע להכשרים שהאחרים הם פסולים, אבל אם הכשרים לא ידעו מפסול של אותן פסולים, אין הכשרים נפסלים, דממילא ל"ש לפסול אותם על התחברותם להפסולים. ובזה מבאר עוד שיטת הרמב"ם שאף אם נתכוונו להעיד בלבד פסולים, ודלא כהרא"ש שרק אם באו לבית דין נפסלים, שעל עצם החיבור להפסולים נפסלים כבר מאז.

5. תוספות מסכת מכות דף ו עמוד א

אמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור - [פ"ה] ובהא קאמרה מתניתין דמאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן שתי כתי עדים לכל דבר משמע דקאי אף לענין קרוב או פסול וקשה דהא משמע בסמוך דלענין דין דקרוב או פסול אינו תלוי בהעדאה בתוך כדי דיבור אלא בראיית מעשה גמרה עדותן אף כי העידו אחר תוך כדי דיבור דקאמר הרוג יציל לכך נראה דלא קאי רק אדין דעדים זוממין דקאמר עד שיזומו כולם ובהא קאמר דוקא כי העידו כולם בתוך כדי דיבור דזה הוי עדות אחד ובעינן עד שיזומו כולם אבל העידו מקצתן בתוך כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור א"כ הוי שתי כתות ולא בעינן עד שיזומו כולם אבל לענין נמצא אחד קרוב או פסול אף אם נמצא מהני שהעידו לאחר כדי דיבור עדותן בטלה וא"ת מ"ש ויש לומר שנא ושנא דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור משום שהם אומרים אמת וא"כ עדותן התחיל מראייה שלהם וראייה שלהם היתה בבת אחת עם העדים אבל בעדים זוממין שאינן אומרים אמת אם כן לא בא עדותן אלא כשיעידו בבית דין וכיון דלא העידו בבת אחת רק לאחר כדי דיבור לא חשבינן כחד עדות כן נראה למשי"ח.

6. שפתי כהן על חושן משפט - סימן לו

ואין להביא ראייה לדעת הרמ"ה מפירש"י שפ"ל דהא דקאמר רבא והוא שהעידו כולם בתוך כ"ד וז"ל התם קאמר מתני' מאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כשתי כתות לכל דבר עכ"ל דכבר הקשו התוס' על פירש"י ועוד נראה לפע"ד דאף שהבינו התוס' והב"י וכן הב"ח לקמן סי' ל"ח ושאר אחרונים כן מפירש"י מ"מ לפענ"ד אין כוונת רש"י כן דהא רבא אמר דבריו לעיל אמתני' דזוממין ואהא פירש"י דבריו ובתר הכי מציין ש"ס ר"ע אומר קרוב או פסול

כו' אלא כוונת רש"י במה שכתב לכל דבר דבזוממין הרי הן כשתי כתות לכל דבר בין לענין שנענשין אף שניזומו מקצתן ובין לענין דלא נפסלו השאר דלא תימא כיון דניזומו מקצתן א"כ פסולים להם מקצתן ובטלה כל העדות [וכמו דס"ל להרמב"ם פ"כ מה' עדות דין ג' באמת הכי וכדלקמן] דהא לענין קרוב או פסול לא בעינא תוך כ"ד אלא הכא כשנמצאו זוממין הרי הן כשתי כתות לכל דבר בין לענין שנענשין אף שניזומו מקצתן בין לענין שאר העדות קיים [וכדעת הראב"ד בהשגות שם] והיינו טעמא דדוקא כשנמצא אחד מהן קרוב או פסול בלא הזמה לא בעינן תוך כ"ד כיון שאומרים אמת ונצטרפו באמת בראיה משא"כ בעדים זוממים שאינם אומרים אמת וכמו שמחלקין התוס'. כנ"ל ברור דעת רש"י ודו"ק. וגם דעת ה"ר ברטנורה נ"ל כן ודלא כבעל תוס' י"ט. גם דברי הסמ"ג סוף לאוין רי"ג נראה לפרש כמ"ש מהר"א שטיי"ן דאזוממין קאי ע"ש אבל בלא זוממין ונמצא אחד מהן קרוב או פסול אין חילוק בין תוך כ"ד או לאחר כ"ד וכדמוכח בש"ס גבי הא דפריך הרוג יציל כו' וכמ"ש התוס' והגהות מיימוני וכן מוכרח ממה שלא חילקו הרמב"ם והפוסקים והטור והמחבר כאן בכך וכן עיקר:

7. מהר"ם מלובלין מסכת מכות דף ו עמוד א

גמ' בפסקא ר' עקיבא אומר וכו' א"ל רב פפא לאביי וכו' הפיסקא אינה מדוקדקת דהוה לו לעשות הפיסקא אמר ר' יוסי וכו' וכן הפיסקא השניה היה לו לעשות ר' אומר וכו' וכן הא דקאמר אמר רבא הכי אמרינן להו וכו' נ"ל לגרוס אי אמרי לאסהודי אתי וכו' עדותן בטלה אי אמרי למחזי אתו עדותן מתקיימת ומה שכתוב בספרים אח"כ מה יעשו שני אחין נ"ל דלאו אדלעיל קאי אלא פיסקא בפני עצמה היא ושייכא לאתמר דבתר הכי וק"ל דהא לפי התוס' לא קאי רבא אדיני נפשות אלא אדיני ממונות:

8. שערים מצויינים בהלכה

הכי אמרינן להו למיחזי אתיתו או לאסהודי אתיתו. פרש"י היכי אמרינן להו לקרוב ופסול למבדקינהו אם מתחילה לעדות נתכוונו. וכתב הסמ"ע (סי' לו סק"ב) דמלשון רש"י והטור משמע, דאין שואלין אלא להקרובים והפסולים, וממילא כל זמן שלא נודע שיש ביניהם קרוב או פסול אין כאן שאלה כלל. אבל בש"ך (סק"ג) פסק דגם לכשרים שואלים. ועי"ש בנתיבות (סק"ג).
וכתב בחי' הריטב"א דשיטת רש"י כאן ונכדו הרשב"ם במס' ב"ב (קיג: ד"ה שנכנסו שהשאלה היא על שעת ראייה אם נתכוונו או להעיד, ואע"פ שלא באו לב"ד להעיד, אבל התוס' (ד"ה שמואל) פירשו ששואלים אותם

שמעידים בפני ב"ד. ובריטב"א כתב שכן נראה מפירוש הר"ח, שאין השאלה הזאת אלא בשעת ביאתם לב"ד להעיד. וכ"כ המאירי שראו וסיפרו דבריהם בב"ד, וכל שלא הגידו אינן בכלל העדה לשום דבר. ועי' ברמב"ם (עדות פ"ה ה"ד) דמשמע דס"ל כרש"י. וכ"כ הש"ך (תרו"מ סי' לו סק"ז) כשבאין אח"כ מעצמם לב"ד להעיד. וכזה כתב בחי' הר"ן (שם) שכן מוכח הלשון למיחזי "אתיתו", שלא על דעת מעשה אנו שואלים, דא"כ מאי "אתיתו", שמא היו שם מתחילה, אלא ודאי כשבאו לפני ב"ד קאמר, ויש מי

9. תוספות מסכת מכות דף ו עמוד א

שמואל אומר הלכה כרבי יוסי - קשה היאך מצינו ידינו ורגלינו כשנותנין גט שיש במעמד קרובים והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטל והאי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש בה מיתת בית דין וטעם דפרישית לעיל גבי עדות נפשות שייך נמי בגט וגם לרבי נמי קשה שפעמים יתכוין אחד מן הקרובים להעיד לכן נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני ב"ד אבל בשביל ראייה לחודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יציל והא אינו הולך להעיד בבית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינן באין להעיד בב"ד עדותן בטלה ומשני במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חששא אם לא יבאו להעיד בבית דין כדפירשתי ויש לומר משום דפעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שכבר העיד אחיו בב"ד ואפילו אירע לאחר כדי דיבור מכל מקום עדותן בטלה משום דמקשינן שלשה לשנים נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה בעינן תוך כדי דיבור.

קרוב אולי נתכוין להיות עד ופוסל את כולם⁴⁸⁶, והוה להו מקדש בעדים פסולין (או) [כ]מקדש בלא עדים שאין קדושו כלום, ואנן בהדיא קיי"ל⁴⁸⁷ דבקידושין לא צריך לומר אתם עידי, ולא שני לן בין במקדש ביחידים או ברבים בפני אביה או קרובים, ואע"פ שנהגו^{487*} בקצת מקומות לסיים עדים בקידושין, לא משורת דין התלמוד עושין אלא לפי שחשו לפירוש רש"י ז"ל. ועוד, מאי צריך לשיילוהו אי אתי לאסהודי או למיחזי, דהא ודאי סתמא דמילתא הבאין בשעת מעשה לא כדי שיהיו עדים באין. ועוד, לישנא דאמרין למיחזי איתתון או לאסהודי איתתון, איתתון לבית דין משמע, דאי לא, הוה לן למימר לאסהודי אולתון או אתכוונתון.

לכן הנכון⁴⁸⁸, וכן יראה מפירוש ר"ח ז"ל, שאין השאלה הזאת אלא בשעת ביאתם לבית דין להעיד,

אבל הקשו עליו, דמה סברא היא זו לומר כי לפי שמתכוין בשעת ראיה להיות עד, יהא קרוי עד שלא להיות דיין ולפסול את הכשרים בכונתו. ועוד, דא"כ היינו צריכין לסיים עדים בשעת קידושין⁴⁸⁶, שאם לא כן, ויש שם שום

ותוס' כאן ד"ה שמואל, ובסנהדרין ט, א תוס' ד"ה בזמן שהתרו. (486) צ"ע קושית רבינו, דהרי רבינו כתב במפורש בקידושין (מג, א) ובגיטין (יה, א) [הביאו גם הקצה"ה סימן לו סק"א] "מיהו כל היכא שיש באותו מעמד כשרים ופסולים או קרובים צריך לייחד עידי הקידושין וכו' אבל הכא בקידושין אין העדות באה לאמת הרב' בלבד וכו' ואין לקדושין קיום בלא עדות וגז"כ הוא, וכיון דכן שעת מעשה הוא שעת עדותן וכיון דאיכא צרוף פסולי עדות כשבאין להעיד בב"ד שעדות כלן בטלה וכי אמרינן למחזי איתתון או לאסהודי איתתון היינו היכא דאתו למחזי בשעת מעשה וכו'". — הרי כתב מפורש דבקידושין ראית העדות היא כהגדת עדות תמיד, וא"כ בודאי משום כך צריך לייחד עדים דאל"כ

יפסלו העדים מדין נמצא קרוב או פסול. 487 קידושין מג, א. 487* וכן הובא מנהג זה בנמוק"י סנהדרין פ"ד, ובש"ך חו"מ סימן לו סק"ח. 488 וכ"כ התוס' כאן ד"ה שמואל, ותוס' בסנהדרין שם, וברמב"ן, ובמאירי. 489 לא מצאתי שרבינו הביא תוספתא בענין זה, אמנם ברמב"ן וברא"ש ומאירי הביאו תוספתא מכות סוף פ"א שמפורש כך ר"י אומר אף בדיני ממונות ולא ידע שיש שם קרוב או פסול לתקיים העדות בשאר". וברא"ש דחה ראיה זו. 490 לעיל ד"ה אמר ר' יוסי. 491 וכ"כ הרמב"ן, וכ"ה שיטת רש"י והרמב"ם. 492 ברמב"ן כתב "אלא כל שבאו עדים מרובין קודם שיעידו שואלין אותם וכו'" משמע דוקא קודם שיעידו נאמנים לומר למיחזי או לאסהודי. 493 צ"פ הגמ' בקידושין

11. שיעורי ר' דוד מסכת מכות דף ו עמוד א

(ט) אי עדי קיום דקידושין הוי כשעת הגדה שם ד"ה שמואל אומר הלכה כר' יוסי, קשה היאך מצינו ידינו ורגלינו כשנותנין גט שיש במעמד קרובים וכו', לכן נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותם שמעידין בפני ב"ד אבל בשביל ראיה לחודה לא. [מבואר דסברי התוס' דעדי קיום הוי נמי כשאר עדים, דבראיה לחוד לא הוי דין נמצא אחד מהן קא"פ, ולכן לא אכפ"ל מה דאיכא קרובין בשעת קידושין וגירושין].

אכן בריטב"א בקידושין (דף מג א) הובא בקצוה"ח (סי' ל"ו סק"א) כתב דאע"פ דבעדים דעלמא ליכא דין נמצא אחד מהן קא"פ בשעת ראיה רק משעת הגדה, מ"מ בעדי קידושין, כיון דהוי עדי קיום, הוי שעת ראיתן כמו הגדת עדות, וממילא אי איכא קרובים באותו מעמד, אפי' לא נתכונו להעיד, כולם פסולין, ולכן כתב דצריך דוקא לייחד עדים שיאמר אתם עדי, ואז ליכא דין נמצא אחד מהן קרוב או פסול.

וכנראה דכונת הריטב"א דכיון דעכ"פ הוי חלות קידושין עכשו ע"י העדים, ואפי' בלא כונה נמי הוי חלות על ידם, א"כ נעשו בעל כרחם עדים בלא כונה נמי, וממילא הרי נעשה הקידושין נמי על ידם.

[והיינו דמשו"ה סובר הריטב"א דבעדי קיום, אפי' בראיה לחוד, בלא כונה, הוי דין נמצא אחד מהן קא"פ [אם לא ייחד עדים], משום דכיון דחלות הקידושין נעשה ע"י עצם ראית העדים אפי' בלא כונה, הרי נמצא דנעשו עדים גם בלא כונה וממילא נעשה הקידושין גם על ידי הפסולין, ומשו"ה פוסלין את כולם].

אכן אינו מובן דהא ע"י הפסולים לא נעשה כלל חלות, וא"כ הרי מחמת החלות לא נצטרפו כלל, דעל ידם לא נעשה החלות, ורק דכיון דראו ביחד, הרי הם עדים על המעשה כמו כל עדים הרואים מעשה, ובזה הרי כיון שאין מתכונים להעיד אח"כ הרי אין פוסלין הכשרים, [ומ"ט כתב הריטב"א דאפי' בלא כונה להעיד פוסלין].

ואולי נימא דכונתו דעכ"פ אם יחולו הקידושין ע"י הכשרים, א"כ הוי עד הפסול נמי עד על זה אף בלא כונה [דנהי דהם אין יכולין לעשות החלות מ"מ כיון דעכ"פ ע"י הכשרים הוי החלות הוי ממילא אף ע"י הפסולים], וא"כ הרי בהחלות נצטרפו העדים פסולים עמהם.

אך אכתי אינו מובן דהרי ע"י הפסולים אינו נעשה חלות, וא"כ אי משום החלות הרי לא יחול רק משום הכשרים ולא משום הפסולין, וצ"ע.

תי' אי בקידושין צריך לכוין לעשות עדים=והנה באב"מ (ס' מ"ב סק"ו והובא ג"כ בקצוה"ח ס' ל"ו סק"ו) כתב להיפך [דהא דגבי גיטין וקידושין לא הוי דין נמצא אחד מהן קא"פ מחמת הפסולין העומדים שם, משום] דקי"ל בקידושין, דהמקדש בלא עדים אינה מקודשת, ואפ"ל עדים עומדים מאחורי הגדר נמי לא מהני, אלא בעינן שיראו המקדש והמתקדשת את העדים ולקדש בפני עדים, דאל"כ הוי מילי דהשטאה ואין בקידושין ממש וא"כ כיון דהמקדש והמתקדשת צריך לכוין לעדים בשעת קידושין, א"כ הוי כאומר בשעת מעשה כל מי שיוודע יהיה עד, וכונתו לכשרים, והוי כמו שייחד רק את אלו, וממילא אין בכח הפסולין לפסול ע"ש. וגם זה אינו מובן דנהי דבעינן שיראה המקדש את העדים, מ"מ הא אינו צריך לעשותם עדים, אלא רק שידע שיש עדים, [דאל"כ הוי השטאה], ואם מקדש בפני עדים ואומר שאין רצונו שיהיו עדים, נמי הוו עדים, [וא"כ אף הפסולים מ"ט לא הוו עדים]. והנה אם חשב שמקדש בפני עדים וטעה, דבאמת אלו לא היו עדים, אבל אחורי הגדר ראו עדים, לסברת הקצוה"ח אינה מקודשת.

12. שערים מצויינים בהלכה

ובכס"מ (סנהדרין פ"ג ה"ו) כתב, כיון שנהגו לייחד עדים כשרים לכך, ואפילו יכונו הקרובים להעיד אינו פוסל, דאין כוונה פוסלת אלא כשאין עדים מיוחדים. וכ"כ בש"ך (חור"מ סי' לו סק"ח) דכיון דמזמנים עדים לכך הרי אנו מוציאים כל האחרים מכלל העדות, ופשיטא דהקרובים אינם מכוונים להעיד, ואולי גם בזמן הש"ס נהגו כן, או שהיו נוהגים שלא להיות קרוב או פסול בשעת גיטין וקידושין. וכן מבואר ברא"ש דס"ל דהיכא דיש גילוי דעת ובידור שלא להזמין את הפסולים, אע"פ שיהיו שם פסולים ויכונו להעיד, שאין הפסולים מבטלין עדות של הכשרים. וכן בקצוה"ח (שם סק"א) הביא מהריטב"א (קידושין מג.) דכל היכא שיש באותו מעמד כשרים ופסולים או קרובים צריכים לייחד עדים, דאי לא כיון דאיכא עד פסול ביניהן עדות כולן בטילה וכו'. ובשו"ע

13. תוספות מסכת מכות דף ו עמוד ב

ואחד מתרה באמצע - תימה ואמאי הוצרך לומר ואחד מתרה שאין מן העדים ויש מפרשים דנקטיה משום רישא דקתני רואין אלו את אלו ומסתמא היינו ע"י המתרה שאומר לעדים לאלו ואלו ראו את המעשה הרע שזה עשה ונראה למשי"ח דנקטיה לאפוקי מדרכי יוסי דאמר בסיפא אינו חייב עד שיהו פי שנים עדים מתרין בו.

14. תוספות מסכת מכות דף ו עמוד ב

הרי אלו עדות אחת - שאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולם בטלה וכן שאם נמצא אחת מהן זוממת אין נהרגין עד שיזומו כולם ובטלין נמי עדות כולם בהזמה אחת מהן דהזמה הוי כנמצא אחד מהן קרוב או פסול.

15. ריטב"א

אלא מעתה בדיני נפשות תציל. פירש רש"י 508 ז"ל דסברא הוא, דכיון שכשרה בדיני ממונות שתהא גיצלת בדיני נפשות. ואינו מחוור. ובתוספות 509 פירשו, אלא מעתה דדרשינן יומת במיתה דוקא ולא ילפינן מיניה לממונא וגורת הכתוב הוא, לדרוש נמי מיניה דדוקא במיתה פסולה אבל להציל מצלת.

16. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יב הלכה ב

אחד תלמיד חכם ואחד עם הארץ צריך התראה שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד שמא שוגג היה, וכיצד מתרין בו אומרינן לו פרוש או אל תעשה שזו עבירה היא וחייב אתה עליה מיתת בית דין או מלקות, אם פירש פטור, וכן אם שתק או הרכין בראשו פטור ואפילו אמר יודע אני פטור עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה ואח"כ יהרג, וצריך שיעבור ויעשה תיכף להתראה בתוך כדי דיבור, אבל

אחר כדי דבור צריך התראה אחרת, ובין שהתרה בו אחד מן העדים ובין שהתרה בו אחר בפני עדים אפילו אשה או עבד אפילו, שמע קול המתרה ולא ראהו ואפילו התרה בעצמו הרי זה נהרג.

17. כסף משנה הלכות סנהדרין פרק יב

אחד תלמיד חכם וכו'. בפ"ק דסנהדרין (דף ח'): גבי פלוגתא דר"מ ורבנן במוציא שם רע רב פפא הכא באשה חבירה עסקינן וקא מיפליגי בפלוגתא דר"י בר יהודה ורבנן דתניא ר' יוסי בר' יהודה אומר חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ופסק רבינו כרבנן ופירש"י אלא להבחין שלא יוכל לומר סבור הייתי שמותר ויש לתמוה על רבינו שפוסק כרבנן דחבר נמי צריך התראה היאך נתן טעם שלא ניתנה אלא להבחין בין שוגג למזיד דהוי טעם לר"י בר' יהודה דאמר חבר אינו צריך מפני שכבר הוא יודע שהוא אסור וי"ל דרבנן נמי הויא התראה להבחין בין שוגג למזיד אלא דהוי בגוונא אחריתי דחבר וע"ה שוין בו כגון להודיע שחתיכה זו חלב או שהיום שבת.

18. רדב"ז הלכות סנהדרין פרק יב

וקשיא לי היכי נקט רבינו האי טעמא גופיה למ"ד אחד ת"ח ואחד ע"ה צריכין התראה. וי"ל דלתרווייהו חד טעמא אלא בהא פליגי דלר' יוסי בר' יהודה ת"ח לא מצי למימר שוגג הייתי כיון שהוא יודע הדבר אבל ע"ה מצי למימר שוגג הייתי ולתנא דפליג עליה ס"ל דת"ח נמי מצי למימר שוגג הייתי הילכך אף ת"ח צריך התראה והכי קיי"ל וטעמא רבה איכא דנהי שהוא חכם ויודע שדבר זה אסור לעשותו ומתחייב עליו מלקות או מיתה מ"מ מצי למימר שכחתי בשעת המעשה או חשבתי שלא יעשה המעשה אשר נעשה וטעיתי וכן כל כיוצא בזה הילכך לסלק כל טעות צריך התראה:

19. ספר קצות החושן סימן כח ס"ק ח

הנה כתב אלי בזה אחי החכם השלם מוהר"ר יהודה נרו פלפול נעים וקצת מדבריו יבואו אצלינו לקמן... אבל דעת הרשב"א דאין אדם נאמן לומר שוגג או שכחתי... ובביאור לשון הרשב"א נראה דודאי אנו קי"ל דאפי' חבר צריך התראה וכמ"ש הרמב"ם פ"ב מהל' סנהדרין הל' ב' זה לשונו ... והרי מבואר דאע"ג שהוא בודאי בחזקת שיוודע את האיסור והעונש דהא הוא חבר אעפ"י כן אינו נהרג עד שיתברר הדבר בודאי שלא יאמר שוגג וכדומה וזה הוא חידוש שחדשה תורה בהתראה והרב המגיד כתב בריש הל' איסור"ב ה"ג (מהתראת) [דהתראת] חבר הוא להודיע לו שזה חלב או שהיום שבת וע"ש. אך לשון הרמב"ם מורה דאין חילוק כלל בין התראת תלמיד חכם להתראת עם הארץ וא"כ בשניהם צריך להודיע גוף העונש ולא סגי במה שיוודעו לתלמיד חכם שזה חלב דאפשר כסבור שחלב אין בו מיתה בית דין אע"ג דחבר הוא אפשר ששכח, והוא חידוש שחדשה תורה בהתראה להבחין בבירור בין שוגג למזיד, ומשום הכי כל התראה בעינן תוך כדי דיבור דלאחר כדי דיבור תו ליכא הבחנה ואמרינן אשתליין. ותדע דחידוש הוא דהא בכל דוכתי היכא שקרוב הדבר ודאי לא תלינן בשכחה וכמ"ש הר"ן לענין שבועת העדות ואין לך קרוב יותר משיעור אחר כדי דיבור דאמרי אשתליין וא"כ אינו אלא בהתראה דבעינן הבחנה גמורה בין שוגג למזיד ושיתיר את עצמו בודאי למיתה משום הכי אפילו חבר צריך התראה ובעינן דוקא תוך כדי דיבור אבל אה"כ אמרי אשתליין אע"ג דחזקה ודאי שלא שכח ברגע זו מכל מקום אינהו מצי אמרי כך...

20. בירורי הלכה - סנהדרין ח

התראה בחבר

א. חיוב התראה - מסברא או מגזירת הכתוב. דברי רבי יוסי בר יהודה מובאים בגמרא בשלושה ענינים: האחד, לענין חבר שאינו צריך התראה. השני, במסכת מכות (דף ו, ב, דף ט, ב) לענין שוגג שאינו צריך התראה, לפי שהוא כמותרה. והשלישי, לקמן (דף עב, ב) שאמנם יש צורך להודיע לחוטא את פשר מעשאו כדי שיתחייב, אך אין צורך שהחוטא יאמר 'יודע אני ואף על פי כן הריני עושה'. מכל האמור עולה כי לדעת רבי יוסי, ההתראה נלמדת מסברה ונועדה לברר לחוטא את מעשאו, כדי שלא יוכל לטעון 'שוגג הייתי'. אולם, יש לציין כי ידיעת העבירה מורכבת משתי ידיעות: האחת, הכרת המציאות כפי שהיא, כגון רוצח שידע כי העומד לפניו הוא ישראל או שהאובל חלב יודע על כך ואינו חושב שאוכל שומן. הידיעה השניה היא ידיעת איסור התורה בעשיית המעשה. ואמנם רבינו יונה והרמ"ה (בגליון) כותבים, כי גם לדעת רבי יוסי, יש לומר לחבר את המציאות שלפניו, שכן יתכן שאינו מודע לכך למרות שבקי הוא בדין. על פי עקרון זה מפרש הריטב"א במכות (ו, ב) לדעת רבי יוסי שהשונא, אף שאין צריך להודיעו מה המציאות, מכל מקום צריך להודיעו שהמעשה אסור שמא אינו יודע זאת. אמנם לקמן (דף מ, ב) נדרש חיוב ההתראה מגזירת הכתוב ולא מסברא, אך התורה מנין מפרשים שם בפירושה הראשון שלימוד זה הוא דווקא לדעת חכמים החולקים על רבי יוסי וסוברים שיש להתרות גם בחבר. מדבריהם נראה, שבכך נחלקו, שלדעת רבי יוסי התראה נלמדת מסברא ונועדה להבחין בין שוגג למזיד, ועל כן חבר אינו צריך התראה, ואילו חכמים סוברים שהתראה נלמדת מגזירת הכתוב ועל כן גם חבר צריך התראה.

ב. שיטת הרמב"ם. בהלכה שלפנינו פוסק הרמב"ם נדעת חכמים, שגם חבר צריך התראה. פסק זה קשה שכן בסוגיה מובאת המחלוקת בין חכמים לרבי יוסי בהתראה כדי לברר על פיה את מחלוקת רבי מאיר וחכמים במשנתנו, לענין דינו של מוציא שם רע. ויוצא שרבי מאיר סובר שחבר צריך התראה, ואילו חכמים סוברים כרבי יוסי דווקא. ומעתה, הרמב"ם פוסק בדין מוציא שם רע כחכמים, צריך היה לפסוק בדין התראה כרבי יוסי. הכסף משנה מיישב שהרמב"ם סומך על הנירוצים האחרים בגמרא שאינם כורכים את המחלוקת במוציא שם רע עם המחלוקת בהתראה. המגיד משנה (בהלכות איסורי ביאה ג, א) מקשה מדוע מנמק הרמב"ם בהלכה שלפנינו את הפסק חכמים בכך שלא ניתנה התראה אלא כדי להבחין בין שוגג למזיד, והרי זה טעמו של רבי יוסי, ומתוך שיש להבדיל בין לשון הגמרא שכוונתה לומר שהתראה נועדה להבחין בין שוגג למזיד וללמד על האיסור שבמעשה, לבין לשון הרמב"ם שהתראה נועדה להבחין בין שוגג למזיד וללמד מהי המציאות העובדתית שהחוטא עומד לפניה. בדרך זו מפרשים גם הרדב"ז, הכסף משנה והלחם משנה, ולפי שיטה זו דעת רבי יוסי היא שהתראה נועדה אך ורק כדי לברר שהחוטא הוא מיד בידיעת האיסור. אך על ידיעת המציאות העובדתית אין כל צורך בהתראה ולכן הוא סבור שחבר אינו צריך התראה. לעומתו סוברים חכמים שהתראה נועדה גם כדי לברר את עובדות המעשה, ולכן גם חבר צריך התראה, למרות שעל האיסור עצמו אין הוא צריך לה.

שיטה זו חולקת אפוא על דעת רבינו יונה, הרמ"ה והריטב"א הסוברים כי גם לרבי יוסי יש צורך בהתראה לשם ידיעת המציאות. בעל קצות החושן (סי' כת, ח) דוחה שיטה זו, ומדייק מלשון הרמב"ם שאין להבחין בין סוג ההתראה בחבר לסוג ההתראה בעם הארץ. הוא מפרש נדעת הרמב"ם שחכמים סוברים כי חידוש הוא שחידשה תורה שבכל אופן צריך התראה, ואין לסמוך בזה אפילו על חבר, שכן גם הוא יכול לטעות או לשכוח שכן הדין.

21. ריטב"א

שלא תהא פנהדרין שומעת מפי התורגמן. י"א⁵¹⁶
דאע"ג דמייתי לה מקרא דכתיב בעדים דהוא
הדין לבעלי דינין, דעובדא דהנהו לעווי דאמרינן
אתו לקמיה דרבא, דאתו לדינא משמע, וכן דעת
רבינו מאיר הלוי ז"ל. ומעתה הוא הדין למאי
שאמרו בעלמא⁵¹⁷ על פי שנים עדים מפיהם ולא
מפי כתבם, דהוא הדין לטענות בעלי דינין דבעינן
מפיהם ולא מפי כתבם⁵¹⁸, אלא שסופרי הדיינין
כותבין טענותיהם. וכן כתב הרב ב"ה⁵¹⁹ ז"ל

אבל דעת רבותינו⁵²³ ז"ל דכיון שלא שנינו זה
אלא בעדים שאין לנו אלא מה שאמר הספר,
ובעדים הוא שהקפיד הכתוב⁵²⁴ שתהא על פיהם
ולא מפי התורגמן ולא מפי כתבם ולא בבעלי
דינין, ועובדא דהנהו לעווי עדים הו, ולא פירש
התלמוד לומר דאתו לסהודתא משום דפשיטא
להו. ומיהו ודאי מה שכתב הרב ב"ה⁵¹⁹ ז"ל

22. ריטב"א

[והיכי עביד הכי והתנן שלא תהא פנהדרין שומעת
וכו]. ושמעינן מינה דסנהדרי לאו דוקא אלא הוא
הדין לכל בתי דינין ואפילו בממון. וכן בדין, דהא
מעל פי שני עדים נפקא⁵³² דכתיב אפילו בדבר
שבממון. והא דאמרינן בפרק קמא דסנהדרין⁵³³
צריך שיהא בסנהדרין שנים לדבר בכל לשון
ואחד לשמוע, ומשמע דדוקא בדיני נפשות, אפילו
הכי צריך לשמוע ולהבין בלשון בעלי הדין
מיהת ואע"פ שאינו יודע לדבר בו כלל, וכדאמרינן
הכא דרבא הוי ידע מאי דקאמרי.

23. שיעורי ר' דוד מסכת מכות דף ז עמוד א

תכז) אי מיירי בעדי הלואה, או בעדי פרעון

גמ', אילעא וטובי קריביה דערבא הוו וכו', ופירש"י דהיו עדי הלואה.

והרמב"ן הקשה ע"ז, דהא הוי שני עדויות ממש, עדות דלוה, ועדות דהוי ערב, ואין כאן שייכות זה עם זה, ואיך אמר בגמ'
דאי לית ליה ללוה אזיל בתר ערבא, הא ודאי לא אזיל בתריה, דהא אין ידוע שהיה לו ערב, ולמה אתה קורא אותו ערב.

[ואטו אם אמרו שנים, ראובן הלוה לשמעון מנה, וללוי מנה, והן קרובין ללוי, נפסלין נמי לגבי שמעון, והא נמי להא דמ"א].
וכונתו דאף דין פלגינן לא בעינן הכא דהא שני עדויות ממש הם.

והביא דהראב"ד פירש, דאיירי בעדים שהעידו דלא פרע.

והיינו דכבר היה ידוע בעדים אחרים שהיה ערב לו, אלא שהלוה טוען פרעתי, דבזה הוא פוטר גם את הערב מחיובו, וע"ז
שפיר קאמר דע"י עדים הללו אזיל בתר ערב, דכיון שהם מחייבים את הלוה, ממילא גם הערב מתחייב ונמצא דמעידים על
קרובם.

אכן הקשה הרמב"ן, וכן הקשה הרא"ש, דנימא פלגינן דיבורא, דלהמניה לגבי ליה שלא פרע, ולא להמניה לחיוב
הערב. וכמו גבי פלוני רבעוני דהוא ואחר מצטרפין להרגו, ואע"פ דמעיד גם על עצמו, פלגינן דיבוריה, וה"נ
נפלוג דיבורם, דיהיו נאמנים רק לגבי הלוה, ולא לגבי הערב ע"ש.

ותירצו דדוקא היכא דהוי בע"ד כמו בפלוני רבעוני דמה שמעיד על עצמו הוי בע"ד דאינו עד כלל, ורק
דאמרינן לדבריה רשע אתה, בזה פלגינן דיבוריה. אבל היכא דמעיד על קרובו ועל אחר, דלגבי קרובו הוי עד ורק
שהוא פסול, בזה לא פלגינן דיבוריה דאדרבה אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ע"ש (ועי' ס"ק הבא).

תכח) אי הוי הכא פלגינן דיבוריה או פלגינן נאמנות

אכן לכאורה צ"ב מה הקשו כלל דנימא הכא פלגינן "דיבוריה" כמו גבי פלוני רבעני לרצוני, הא הכא אינו ענין כלל לפלגינן דיבורא, ורק פלגינן "נאמנות" שייך כאן, דהא פלגינן דיבורא היינו דאומר ב' דברים, ואפשר לקבל עדות זה ולא עדות זה, ופלגינן דיבוריה שמקבלין רק עדות אחת.

וכמו התם בפלוני רבעני לרצוני דהוי עדות על הפלוני שרבע, וכן הוי עדות על עצמו שנרבע לרצונו, בזה פלגינן דיבוריה דמקבלין רק עדותו על הרובע, אבל לגבי הנרבע אמרינן דלא רבעו לרצונו רק לאונסו, או דרבע אחר. אבל גבי לוח וערב הרי לא שייך זה, דהא אין כאן ב' עדויות, ולכל היותר שייך רק פלגינן "נאמנות", שיהיו נאמנין לגבי הלוח ולא לגבי הערב, ומה הקשו דנימא פלגינן "דיבוריה".

ומוכח דסברי דיסוד פלגינן הוא אי חשיב עדות אחת, או דהוי שתי עדויות, דע"י פלגינן הוי זה שתי עדויות. ולכן שפיר הקשו דה"נ נימא פלגינן, דיהא כאן שתי עדויות, וממילא יהא נאמן על זה ולא על"ז, דאי הוי עדות אחת א"כ הוי עדות לקרוב ואינו עד כלל, אבל ע"י יסוד פלגינן הוי שתי עדויות. [והיינו דלא שייך התם סתם פלגינן נאמנות, כיון שאין זה ב' דברים שהם תוצאה מדבר אחד, אלא הוי ענין אחד דתליא זה בזה, ולא שייך להאמין רק לגבי הלוח, ולא לגבי הערב, ולכן רק משום פלגינן דיבורא הקשה דיש לנו לחשבן כב' עדויות נפרדות ע"י דין פלגינן דיבורא, וממילא נקבל העדות על הלוח, ולא על הערב] (וע"ע להלן סי' כ"ב).

סימן כ"ב - בדין פלגינן דיבוריה

תל) בטעמא דלא אמרינן דנאמנין לגבי הלוח, ולא לגבי הערב גמ' אילעא וטוביה קריביה דערבא הוו, סבר רב פפא למימר גבי לוח ומלוה רחיקי נינהו, א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא, אי לית ליה ללוח, לאו בתר ערבא אזיל מלוה. ופירש"י אילעא וטוביה עדי הלואה היו קרובין אל הערב, ע"כ. אכן הרא"ש והרמב"ן הביאו, דהראב"ד פירש, שטענותיהן על עסקי פרעון, כגון שאמר לוח למלוה פרעתיך, ובטענה זו נפטר הערב, והביא המלוה עדים אלו שלא פרע, וע"ז קאמר דכיון דהם קרובים לערב פסולים הם לעדות זה אף לגבי הלוח. והקשו הרמב"ן והרא"ש דאכתי נימא פלגינן דיבוריה ויהיו כשרים לגבי הלוח שלא פרע, ולא לגבי הערב. [וכמו דאיתא בסנהדרין (דף ט ב) דאם אמר פלוני רבעני לרצוני, הוא ואחר מצטרפין להרגו, דפלגינן דיבוריה, משום דאדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע, וממילא נאמן רק על הפלוני. וכן איתא שם (בסנהדרין דף כה א) באחר שהעיד על אחר שהלוה לו בריבית, דמהימנין ליה לגבי הפלוני שהלוה בריבית, אבל לא שהוא היה הלוח. וכן איתא ביבמות (דף כה א) עד שאומר הרגתי בעלה של אשה זו, נאמן ומותרת לינשא, ומשום דנאמן רק שהוא מת, אבל לא נאמן שהוא הרגו, דפלגינן דיבוריה, וא"כ ה"ה הכא נפלוג דיבורם ויהיו נאמנים לגבי הלוח, ולא לחייב הערב]. והביאו דהראב"ד תירץ דהכא כיון דמה שהם פסולים לערב הוי מחמת קורבה, אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ולא פלגינן דיבורא, דהא לא פליג בהו רחמנא דאמר מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותם בטלה, אף שלשה, אלמא לא פלגינן עדותם. והא דאמרינן התם [בסנהדרין וביבמות] אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע ופלגינן דיבוריה, התם מיירי שמעיד על עצמו, שאין זה עדות כלל, דהא אדם על עצמו לא מיקרי עד פסול, אלא דאינו עד כלל, וממילא לא שייך לומר "עדות" שבטלה מקצתה, ולכן פלגינן דיבוריה (וע"ע להלן ס"ק תל"ט).

תלא) אי עיקר הטעם משום עשבמב"כ, או משום דאית ליה ללוח וכו' אכן הרמב"ן שם (אח"כ) הקשה על הראב"ד, דלדבריו נמצא דעיקר הטעם שאין העדים נאמנין כאן לגבי הלוח, הוי משום עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, והרי בגמ' קאמר טעם אחר, משום דאי לית ליה ללוח, אזיל מלוה בתר ערב, דמשמע דבלא זה שפיר היה נאמן לגבי הלוח, וא"כ מוכח דאף בכה"ג דמעידים גם לקרוב פלגינן דיבורא ולא אמרינן עשבמב"כ. וא"כ הרי אכתי קשה מה מהני באמת טעם זה דאי לית ליה ללוח אזיל בתר ערב, דאדרבה נימא פלגינן דיבורא ויהיו נאמנין רק לגבי הלוח ולא לגבי הערב, וממילא באמת לא יוכל לחזור על הערב, כיון דבנוגע לערב אינם נאמנין שלא נפרע החוב. וכתב הרמב"ן ד"ל דהכא כיון דדינא בין לוח למלוה הוה, אי לאו האי טעמא, מהימני, דעיקר עדות לרחוקים, אבל התם סהדותא אתרוייהו רמי כחדא, וכיון דבטלה בטלה. [והיינו דבאמת עיקר הטעם דאינו נאמנין לגבי הלוח הוי משום עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, והא דאמר בגמ' הטעם דאי לית ליה ללוח אזיל בתר ערב, היינו משום דאי לאו טעם זה לא היה שייך עדות שבטלה, דכיון דהדין הוי בין הלוח למלוה הרי עיקר עדותם הוי לרחוקים ולא לקרובים, ולא שייך עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

דדוקא התם גבי פלוני בא על אשתי או רבע שורי, דהעדויות הוי על שניהם כאחד א"כ כיון שבטלה מקצתה בטלה כולה, משא"כ הכא דעיקר העדות הוי ללוח, אין כאן בטלה מקצתה, ולכן קאמר דכיון דאי לית ליה ללוח אזיל בתר ערב, ממילא הוי עדותם עדות אחת גם על הערב, וממילא עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ע"ש].

[ולא נתבאר מ"ט התם גבי פלוני בא על אשתי או רבע שורי הוי יותר אתרוייהו מסהדי, מהכא, דהתם נמי נימא דעדויותן הוי רק על הפלוני כמו דהכא אמרינן דעדויותן הוי רק על הלוח, וע"י להלן ס"ק תל"ה].

תלב) אי קושית הרמב"ן דנימא פלגינן דיבוריה, או פלגינן נאמנות

והנה בעיקר קושית הרא"ש והרמב"ן [דיהא כאן דין פלגינן דיבוריה, דיהיו העדים נאמנין לגבי הלוח ולא לגבי הערב], צ"ע דהא לכאורה לא שייך כאן כלל לחלק הדיבור, דהא יש כאן רק דיבור של עדות אחת שמעידין שלא פרע, ומה שייך לחלק דיבור זה (כנ"ל ס"ק תכ"ה). וע"כ צ"ל דהכוונה דנחלק את הנאמנות, דלגבי הלוח יהיו נאמנים בעדותם, ולגבי הערב לא יהיו נאמנין, אכן א"כ הרי הוי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, [דבשלמא היכא דשייך לחלק הדיבור ואנו מחלקים הדיבור דמקבלין רק מקצת דבריו, אין כאן בטלה מקצתה, אבל הכא דהוי דיבור אחד איך שייך לומר דלגבי הלוח נאמן, דהא עכ"פ לגבי הלוח הוי עדות על הכל, גם על הערב, וא"כ הא [עד כמה דלגבינו אנו מקבלין הכל, הא הוי] עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה].